

34.

6. Варковецкая Г.Н. Методика осуществления межпредметных связей в профтехучилищах. – М.: Высшая школа, 1989. – 128 с.

7. Козловські І.М., Собко Я.М. Принципи дидактики в контексті інтегративного навчання // Педагогіка і психологія. – 1998. – № 4. – С. 48-51.

8. Гончаренко С.У., Собко Я.М. Дидактичні основи побудови інтегрованих курсів за структурою „загальноосвітній спеціальний предмет” у ПТУ // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 4. – С. 57-67.

9. Иванов В.Г. Проблема единства общих и специально-технических знаний в учреждениях СПО // Пр. – СПО. – 2003 – № 2. – С. 18-26.

10. Величко О.Г., Шатоха В.І. Навчальний план з фундаментальних дисциплін: розклад занять на завтра // Нові технології навчання: Наук.-метод. зб. – 2001. – № 30. – С. 8-16.

11. Кремень В.Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи). – К.: Грамота, 2003. – 216 с.

12. Болонський процес у фактах і документах (Сорбонна-Болонья-Саламанка-Прага-Берлін) / Упорядники: Степко М. Ф. та інші – Тернопіль: Вид-во “Економічна думка” ТАНГ, 2003 р. – 60 с.

Аннотация

В соответствии с опытом реализации интеграционного подхода в образовании рассматривается необходимость разработки интегрированного курса на основе математики для преодоления разрозненности знаний студентов-техников.

Савенкова Л.В.
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова

**ВИКОРИСТАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ ТА
АВТОМАТИЗОВАНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНИХ СИСТЕМ
ЯК ДИДАКТИЧНА ОСНОВА ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ**

Глибокі зміни, що відбуваються в системі вищої освіти давно назріли і обумовлені як потребами самої системи освіти так і змінами в суспільстві в цілому. Аналізуючи сучасні тенденції, вчені приходять до висновку про формування так званої глобальної освітньої інфраструктури, в якій роль і положення вищої школи змінюються кардинально (К. Твіг, М. Мілоф). Безперервно зростає відсоток молодих людей, які бажають навчатися у вищих навчальних закладах. Різноманітнішим стає склад студентської аудиторії. Розширюється практика суміщення навчання і роботи, що призводить до необхідності більш гнучко будувати навчальний процес і не вважати територію або будівлю університету єдиним можливим місцем проведення занять.

У світовому освітньому просторі визначилась тенденція безперервної освіти як засобу вирішення протиріч, що виникають у результаті зросту динаміки соціального розвитку, інформатизації суспільства. Актуальною стала

проблема готовності спеціаліста до самостійної інформаційної діяльності, орієнтованої на отримання і удосконалення професійних знань впродовж соціально активного життя. Безперервна освіта диктує необхідність створення методик навчання студентів навичкам самостійної роботи.

На жаль, сучасні освітні технології, спрямовані на підготовку спеціалістів, іноді стикаються з проблемами старих поглядів і старих концепцій традиційної науки. Отже майбутні глобальні інфраструктури системи навчання стануть більш активними, роль студента у виборі власної мети отримання освіти і засобів навчання значно зросте. Активне навчання означає, що студенти вже не обмежуватимуться тими ресурсами, які надають їм викладачі, але й самі проводитимуть пошук потрібних їм матеріалів, щоб навчитися самостійно вирішувати питання і поступово виробляти кваліфікаційні навички.

Одним із завдань вищої професійної освіти є формування особистості з відповідним рівнем інформаційної грамотності та інформаційної культури. Уміння оперативно знаходити інформацію, оцінювати її і ефективно використовувати є необхідною навичкою для професіонала у будь-якій галузі. Якщо сто років тому грамотна людина легко могла обійтись умінням читати, писати і рахувати, то зараз саме правильно підібрана і організована інформація є найважливішою складовою, що визначає розвиток суспільства.

У вирішенні даного завдання у вищій освіті головну роль повинна відігравати університетська бібліотека як основа корпоративного освітнього простору. Атмосфера ефективного співробітництва між різними учасниками освітнього процесу (викладачами, студентами, працівниками бібліотеки, програмістами і т.і.) є необхідною умовою у справі підготовки інформаційно-грамотних спеціалістів, здатних справлятися з наростаючим інформаційним потоком. Розвиток навичок інформаційної грамотності потребує організації освітнього процесу таким чином, щоб студент не приймав єдине джерело інформації як абсолютну даність, а вчився використовувати весь доступний йому інформаційний масив, відбирати інформацію, необхідну для вирішення практичного завдання і приймати своє власне рішення (*resource-based learning approach*).

У рамках співробітництва викладачів і бібліотекарів кожний партнер виконує чітко визначену роль. Вклад викладача полягає у визначенні змісту навчального матеріалу, знанні сильних і слабких сторін студента, його мотивів і інтересів. Працівник бібліотеки, який добре володіє методиками і технологіями пошуку, збору і обробки інформації, може допомогти викладачеві у розробці навчальних курсів, а студенту – в ознайомленні з методиками уніфікованого доступу до джерел інформації. При цьому кваліфікований спеціаліст бібліотеки

може стати інструктором для студентів у галузі пошуку інформації, а саме взяти на себе частину функцій викладача. Результатом такого співробітництва стає більш ефективне використання як самих інформаційних ресурсів, так і праці викладача, інтеграція освітніх технологій і оптимізація співвідношення “студенти – викладачі”.

Організація системи навчання студентів доступу до інформаційних джерел у процесі самостійної роботи над навчальними та науковими завданнями є предметом вивчення з середини 70 років ХХ ст. Саме в цей період погляди на самостійну роботу студентів дещо змінюються і, якщо раніше вони базувались на нормативній, відлученій від власних інтересів студентів роботі, то тепер до її складу вводять роботу, викликану власними потребами і інтересами студента. Якщо раніше студент опрацьовував в основному ту тему і ті джерела інформації, які регламентовано надавав йому викладач, то в подальшому спостерігається розвиток ідей індивідуалізації самостійної роботи, її безпосереднього поєднання з завданнями професійного становлення. Нав’язуючи студентам, як молодшим школярам, набір рекомендованих навчальних матеріалів, ми не надаємо їм можливості вибору, не надихаємо їх на творчість, активний підхід до навчання, до самостійного пошуку потрібної інформації. Разом з тим, навички самостійної роботи вкрай необхідні студентам в умовах змін, які відбуваються у вищій освіті (тенденції до скорочення аудиторного навантаження із збільшенням частки самостійної роботи студентів, розвиток дистанційного навчання і безперервної освіти). Такі навички необхідні також тому, що студентам надана можливість творчої роботи за обраним напрямом в умовах відкритості і надмірності інформаційних ресурсів.

Використання фондів бібліотеки, пошук інформації за допомогою бібліотечних каталогів є традиційним, звичним і природним для учасників університетської спільноти. Фонд університетської бібліотеки має свої особливості: він повинен відповідати завданням підтримки наукового і освітнього процесів. Ці завдання набули особливого значення в умовах розвитку багаторівневої підготовки спеціалістів в університетах, приєднання України до європейського освітнього простору, необхідності забезпечення серйозної самостійної роботи студентів.

Структура фондів бібліотеки має відповідати новим умовам. Структурні зміни у першу чергу повинні торкнутися фонду друкованих документів. Принципи його формування і організації повинні бути іншими і включати в себе:

– розумне стримування зростання книжкових фондів; при цьому основний пріоритет повинен віддаватися формуванню фонду фундаментальної наукової

літератури;

– скорочення кількості примірників навчальної літератури стосовно кожної назви і надання переваги різноманітності матеріалів, що забезпечують навчання; це, безперечно, збагатить навчальний фонд, зробить його більш гнучким і менш затратним;

– організація вільного доступу до фонду (зручність і комфортність використання друкованих ресурсів бібліотеки із забезпеченням персоналом бібліотеки консультацій і контролю за збереженням фонду).

Окрім зростання традиційних книжкових фондів, додаткові складності у використанні бібліотечних ресурсів вносить зростання територіальної розгалуженості університетських структур, розподіл бібліотечних фондів на колекції і розміщення їх в різних навчальних корпусах, інтенсивна розбудова мережі філій ВНЗ, розвиток системи дистанційних форм навчання і т.ін.

Сучасний розвиток засобів організації, представлення, зберігання і доставки інформації призвів до появи цілого класу інформаційних ресурсів, що не укладаються в традиційні бібліотечні технологічні схеми. Все більше матеріалів пропонується у вигляді, відмінному від традиційних друкованих видань. Фонди бібліотеки можуть поповнюватись навчальною літературою, особливо внутрішньоуніверситетськими посібниками та методичними виданнями у вигляді електронних повнотекстових документів, створених за нормами друкованих видань (скановані копії або електронні версії, а також електронні підручники-посібники нового покоління, які будуть розвиватись). Бібліотека повинна буде уміти підтримувати цей ресурс, а також повнотекстові бази даних періодичних видань, мультимедійних ресурсів. Названі електронні ресурси можуть розміщуватись у фондах бібліотеки на сепаратних носіях, наприклад, на компакт-дисках, на спеціалізованих CD/DVD – серверах, або забезпечувати до них мережевий віддалений доступ за передплатою зовнішнім постачальникам інформації (те, що називають тепер переходом “від володіння до доступу”).

Отже ми бачимо, що, спираючись тільки на традиційні бібліотечні технології, задовольнити постійно зростаючі потреби користувачів інформаційних послуг стає дедалі складнішим. Необхідне реальне співіснування в бібліотеках двох технологій – традиційної і автоматизованої. Таке співіснування здійснюватиметься не за рахунок компромісів, а за рахунок їх взаємодії і спільного розвитку. Багато спеціалістів відмічають нові можливості і такої взаємодії. Взаємодія двох технологій породжує синергетичний ефект, що проявляється в утворенні нових технологічних

елементів (документів, послуг, засобів доступу) не притаманних ні тій, ні іншій технології окремо.

В роботі А. А. Захарова, Р. Р. Кульмітова, Т. Ю. Габрахманова, А. В. Широких “Программно-апаратне забезпечення електронної бібліотеки університетської філіальної мережі” виділені основні сучасні тенденції інформатизації вищої освіти і запропонована методологія впровадження інформаційних технологій в освітній процес через трансформацію традиційних бібліотечних функцій підтримки навчального процесу. Для вищого навчального закладу з розвинутою мережею філіалів першим кроком у створенні інформаційного освітнього середовища може стати проект, спрямований на створення електронної бібліотеки, як основи базової технології відкритої безперервної освіти. Традиційно бібліотека університету виконує завдання по задоволенню потреб навчального і наукового процесу шляхом надання у тимчасове користування друкованих матеріалів з необхідної тематики. Формування інформаційного освітнього середовища класичного університету обумовлює зміну функцій бібліотеки – перетворення її із сховища книг в інформаційного провайдера, що використовує нові комп’ютерні технології для підвищення якості і оперативності обслуговування всіх категорій користувачів. На сучасному етапі університетську електронну бібліотеку розуміють як набір побажань з використання нових технологій обробки, зберігання і пошуку документів для освітньої і наукової діяльності. Це уявлення електронну бібліотеку як набір електронних документів і електронних каталогів засновано на інтуїтивному понятті інформаційної системи як апарата для пошуку і маніпуляції з даними традиційних типів.

Розвиток комп’ютерних технологій дозволяє для побудови складних інформаційних систем використовувати об’єктно-орієнтований підхід, який припускає, що в базі даних інформаційної системи зберігається не тільки статична інформація, але і об’єкти – активні дані, властивості і методи яких дозволяють ефективно вирішувати ті або інші завдання користувача. Автори пропонують такі підсистеми:

Підсистема Web-сайту корпорації, яка включає наступні служби:

– служба електронного каталогу – звичайний (тільки пошук) і розширений, який включає авторизований доступ, набір комунікаційних сервісів, особисту папку замовлень і можливість відслідковування стану їх виконання;

– служба підтримки комплектування бібліотечного фонду на основі масиву навчальних планів, що дозволяють разом з філіалами розробляти і постійно поновлювати тематичний план комплектування бібліотеки;

– служба підтримки системи електронної доставки документів – єдиний сервіс для збору, обробки і формування пакетів, які доставляються найбільш оптимальним способом (критерій оптимальності враховує вартість транспортування і пріоритет ресурсів);

– служба підтримки роботи з базами даних з освітнього тестування;

– служба новин електронної бібліотеки;

– консалтингова служба з окремих тем, стандартів і технологій.

Підсистема формування цифрових колекцій: оцифровка редакційно-видавничої підготовка, бібліографічний опис, розміщення в базі даних, організація пошуку і доступу.

Підсистема інформаційної взаємодії з зовнішніми джерелами на основі загальноприйнятого стандарту – протоколу Z39.50.

Апаратну підтримку розподіленої університетської бібліотеки здійснює, розподілений серверний центр, до структури якого входять: сервер баз даних; центральний сервер додатків; зовнішня дискова підсистема зберігання цифрових колекцій; освітні сервери філіалів і лабораторія по створенню цифрових колекцій.

У сукупності, запропонований підхід до програмно-апаратного забезпечення електронної бібліотеки університетської філіальної мережі дозволяє побудувати в рамках ідеології провайдерства інформаційних послуг інформаційну систему, яка є базисом для ефективної організації освітнього процесу.

Бібліотека є і залишатиметься інформаційним центром вищого навчального закладу. Її мета і завдання забезпечити доступ до знань у процесі навчання. Бібліотеки володіють також багатим досвідом у галузі пошуку і отримання необхідних даних, при чому на сучасному етапі розвитку не тільки із своїх внутрішніх, але і з зовнішніх джерел. Саме бібліотеки можуть надавати професійну підтримку в процесі навчання. Науковці відзначають високий рівень відчуття дискомфорту при пошуку потрібної інформації. Адже 80% часу витрачається на пошук інформації, 15% на її обробку і тільки 5% на прийняття рішення.

Традиційно предметом уваги наших педагогів і психологів є питання формування умінь роботи з джерелами інформації. Звичайно вони трактуються у рамках проблеми розвитку навичок навчальної або основ наукової праці в контексті технології інтелектуальної діяльності (В. Д. Сидоренко, П. В. Дмитренко, В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко, І. Л. Наумченко, В. Козаков).

У більшості вищих навчальних закладів України традиційним залишилось навчання студентів пошуку інформації за допомогою використання доступних

бібліотечних ресурсів: каталогів, картотек, довідкових фондів а тепер електронних каталогів. Проведення занять з вивчення основ бібліотечно-бібліографічної та інформаційної грамотності рекомендовано Міністерством освіти і науки України запровадити на всіх спеціальностях (Лист Міністерства освіти і науки України №1/9-336 від 15.07.2002р). Однак, не будучи пов'язаними у цілісну структуру, вони характеризують лише один або декілька напрямків інформаційної роботи, тому ті уміння, що намагаються сформувані у студента, як правило, залишаються не використовуваними.

Ситуація, що склалася на сучасному етапі в організації системи навчання студентів доступу до інформаційних джерел не враховує явища, пов'язані з новими методами представлення і доставки інформації, як і нові реалії освіти.

У процесі пілотного дослідження проведеного в НБ НПУ за сприяння кафедри ТЗН та в НБ НТУУ “КПІ” студентам було запропоновано відповісти на декілька запитань стосовно пошуку інформації потрібної їм для навчальної та наукової роботи. 100 відсотків опитаних студентів вказали на те, що студенту потрібні уміння і навички користування картковими та електронними бібліотечними каталогами. Але 8 студентів (1 НПУ, 7 КПІ) з 72, що складає 11%, на питання, чи бажають вони навчитись більш досконало володіти методикою пошуку інформації, відповіли, що це не обов'язково. 61 відсоток студентів мають лише приблизне уявлення про вторинні інформаційні джерела, не кажучи вже про те, якого роду інформацію вони утримують. Лише 53% студентів 2,3 курсів не відчують труднощів при роботі з бібліотечними каталогами. Серед студентів педагогічного університету 35% опитаних користувались пошуковими засобами Інтернет; у політехнічному університеті відсоток користувачів Інтернет значно більший – 79%. Електронними ж каталогами доводилось користуватись лише 26% студентів обох навчальних закладів.

Отже, без сумніву виникає питання про інформаційну грамотність студентів – майбутніх спеціалістів інформаційного суспільства, де домінуюче становище займає економіка основана на знаннях.

Загальноприйняте визначення інформаційної грамотності міститься в матеріалах Американської бібліотечної асоціації: “Інформаційно грамотна людина здатна не тільки зрозуміти, що вона потребує інформації, але також здатна ідентифікувати, локалізувати, оцінити і ефективно використати інформацію, необхідну для прийняття конкретного рішення. Інформаційно грамотна людина – це той, хто може ефективно прийняти рішення, має свободу вибору і може повноправно брати участь у функціонуванні демократичного суспільства”. Існує ще багато інших визначень інформаційної грамотності, але

всі вони так або інакше пов'язані з персональною компетентністю, що представлена послідовністю дій:

- усвідомлення потреби в інформації;
- розробка стратегії пошуку, а саме формулювання запиту і відбір джерел інформації;
- оцінка інформації;
- синтез;
- ефективне використання нової інформації;
- здатність до критичного осмислення.

Відмітимо, що поняття інформаційної грамотності органічно пов'язане з такими поняттями як активне навчання, проблемно-орієнтоване навчання, навчання за потребами студента, безперервне навчання, самонавчання.

Нові освітні тенденції надають можливість вибирати альтернативні методики навчання, що найбільш підходять конкретним студентам. Більшість моделей навчання побудовані на принципах підбору пакетів, що утримують всі потрібні матеріали для вивчення конкретного курсу. Такий підхід потребує великого трудозатратного бібліотечного супроводження. Необхідна більш відкрита модель навчання, яка вимагає розвитку навичок самостійної роботи з матеріалом. Студент змушений буде вийти за рамки підготовленого викладачем матеріалу і зайнятися самостійним вивченням джерел.

У все більшій кількості навчальних закладів працівники бібліотеки залучаються до процесу викладання через відповідні структури університетів, або у рамках окремих курсів, шкіл. Важливим напрямком роботи повинна стати розробка методичних матеріалів бібліотекарями високої кваліфікації, які накопичили практичний досвід роботи з інформаційно-пошуковими системами.

Можна очікувати, що співпраця між викладачами і провідними бібліотекарями стане підтримкою освітніх інновацій і буде допомагати у формуванні більш комфортного навчального середовища.

Сьогодні неможливо уявити всебічно розвинену особистість, освічену людину (а тим більше спеціаліста), яка не володіє знанням інформаційних технологій, комп'ютерної техніки, інформаційною культурою, людини, що не має чіткого і ясного уявлення про шляхи розвитку науки, її ролі у сучасному житті. Ясно, що подальший розвиток суспільства можливий лише на базі широкої фундаментальної цілісної освіти, що дало змогу реалізувати потреби людини у зміні сфер діяльності на протязі життя.

Використана література:

1. Брановский Ю., Беляева А. Работа в информационной среде // Высшее образование в

России. – 2002. – № 1. – С. 81-84

2. Гуля Л. Как научить студента // Библиотека. – 2000. – № 3. – С. 53-54

3. Вохрышева М.Г., Кузьмина Т.М. Процесс развития современных библиотек с позиции синергетики // Науч. и техн. б-ки. – 2003. – № 6. – С. 4-12

4. Захаров А.А. Программно-аппаратное обеспечение электронной библиотеки университетской филиальной сети/ А.А.Захаров, Р.Р. Кульмитов, Т.Ю. Габрахманов, А.В. Широких // Информационные технологии, компьютерные системы и издательская продукция для библиотек: Доклады и тезисы докладов: Седьмая Международная Конференция и Выставка Libcom-2003. – М.: ГПНТБ России, 2003. – С. 90-93

5. Навчальний процес у вищій педагогічній школі: Навч.посібник / За заг. ред. Мороза О. Г. – К.:НПУ, 2001. – 338 с.

6. Росс Г. Электронные библиотеки и образование, возможности и перспективы // Науч.и техн.б-ки. – 2002. – № 10. – С. 77-89.

Аннотация

В статье рассматривается проблема готовности студента к самостоятельной информационной деятельности, умению оперативно находить информацию, оценивать ее и эффективно использовать; анализируются пути развития современных библиотек, их роль в образовательном процессе.

Тинний В.І.

Київський національний економічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Вивчаючи особливості розвитку системи освіти на сучасному етапі необхідно відзначити характерні якісні зміни у засобах поточного та підсумкового контролю знань студентів, що у поєднанні із змінами у змісті, методах та технологіях навчання є необхідною умовою подальшого розвитку вітчизняної системи освіти.

Однією із головних цілей впровадження нових засобів контролю є стимулювання самостійної роботи студентів, їх заохочення до поглибленого вивчення предмету. Тому, великого значення набуває застосування у навчальному процесі активних методів навчання, як одного із ефективних засобів реалізації вищезазначеної мети.

При використанні активних методів важливу роль відіграє відповідна оцінка діяльності та знань студентів, яка одночасно виконує мотивуючу функцію. Однією із форм застосування оцінки є рейтингова, яка крім знань враховує активність, систематичність та результативність роботи студентів протягом усього терміну навчання, що є важливим для формування висококваліфікованого фахівця у відповідній галузі економіки.

Розглянемо особливості застосування активних методів та засобів